

Az örök Karácsony

– Na lám: ez az este is olyan, mint a többi. A fő az, hogy dolgozzék az ember. Már féltizenkettő. Egy félóra múlva lefekszem s túlleszek az egész karácsonyesti babonán.

Pukánszky Flórján tanár úr lecsattintotta a tintatartója fedelét. Megdörzsölte a kezeit, megdörzsölte a szemeit. Pár percig arcára felvilágító boldogsággal nézte az előtte felhalmozódó teleírt lapokat. Ez életének főműve, ez az ő ércnél továbbtartó monumentuma. A hatszáz oldalasnak készülő kötetben elzúzó tény-csoportosításokkal bizonyította be, hogy a magyar – u-hang Krisztus előtt kétezertizenöt évvel valamivel nyíltabb volt, mint mai kiejtése, de a mai – o-hangnál már akkor is zártabb volt. Pukánszky tanár úr aszott, rücskös, ösztövérlinke Pantheonná tágult. Messzi kürtök riadását hallotta s az Akadémia kapujának széles kitárulását.

A hosszú vékony emberke kis citrom-feje boldog-sárga volt a lámpa nevetésében. Hosszú cingár nyaka olyan volt, mint egy nedves fánál süttöt sápadt kürtös-kalács, melyről lefelejtették a mandulákat. Szemei rövidlátón fényesek voltak, mint egy nyugdíjazott öreg zálogházi becsüség. De azért az egész alak mégsem nélkülözte a méltóság tényálladékát. Hiszen Pukánszky volt, Flórján volt és finn-ugor filológus egy személyben.

A negyvenhétéves agglegény a millió évvel és fiatal Élet nem ismerték egymást, még csak be sem voltak mutatva egymásnak. Az Élet csókolt és harapott, hejehujázott és sírt, idillezett és világtörténelemezett. Pukánszky tanár úr nem vetett ügyet az efféle léhaságra. Ő szép, komoly zürjén-votják, vogul-osztják és mordvin szövegeket cédulázott az elrohanó idő partján. A tavasz nála csak annyiban különbözött a téltől, hogy több napvilágnál írt cédulát jelentett készülő halhatatlansága számára.

Közben pedig szépen megszürcült a haja, megszürcültek a szíve és a szemei. Egyetlenegyszer engedte meg magának azt a forradalmat, hogy lement két napra a Balatonra. Ő Almádban mártotta magát a vízbe. És az aznap vasárnap Keszthelyen fürdőzők álmélkodva mondták egymásnak: – Milyen különös ecet-íze volt ma a Balatonnak.

A tanár úr felkelt íróasztalától. Egy percig üresen nézett maga elé. Mintha kérdezné: Pukánszky Flórján nem cédulázik, mit lehet hát akkor csinálni Pukánszky Flórjával? Odaténfergett az ablakhoz. Nézett. Künn a szállingózó hóban, a karácsonyi éj hívó boldogságában vidám családok kacagó gyermekgerezdekkel, összebújó párok, éneklő fiatalok siettek az éjféli misére. Pukánszky tanár úrban megmozdult, forgott, süllyedt, émelygett valami. És mert sohasem használta, nem tudta, hogy a szíve az, ami fáj.

Most egy idegen gondolat állt fel benne, mely már lázadás is volt. Mi lenne, hogyha ő is elmenne az éjféli misére? Ő még sohasem látott ilyen egybefutást. Milyen érdekes volna, ha vogul lenne a mise nyelve...

Pukánszky tanár komor elhatározással felvette a téli kabátját.

Alig tett két lépést az uccán, két csolnakot látott egy kétágú mozgó árboc alatt. Odakiáltott neki: – Kolléganő! Kolléganő!

Csolnakok és árboc megfordultak. Ziegelwangel Paula csodálkozva kérdezte:

– Csak nem a misére, kolléga úr?

– De igen. Jó, ha az ember tanulmányozza az ilyen társadalmi mozgalmakat – felelte komolyan Pukánszky tanár úr.

Ziegelwangel Paula egyik pesti lánygimnáziumban tanított és szomszédja volt Pukánszky tanár úrnak. Ő is a tudománynak jegyezte el magát. Ez nem jelentett semmi erotikát a tudomány számára. Paula a magyar irodalomban észlelhető német hatásokat mutogatta ki. Eddig százhuszonháromezeröt százharminckét ilyen hatásról rántotta le a leplet. Igaz, hogy más lepelrántogatás nem is volt az életében.

Paula kisasszony már negyvenöt éve volt Ziegelwangel Paula és már egészen hozzászokott. Pedig a felületes idegenek első látásra inkább táviró póznának nézték. Legyek sohasem voltak a Paula lakásában. Mert a hím legyek az istennek sem repültek volna a közelébe. Akkor pedig a légy kisasszonyok mit kerestek volna ott?

Paula sajátos, suttogásba vesző hangon mondta:

– Menjünk együtt. Én is odamegyek. Ott legalább sokan vannak.

Pukánszky tanár úr megrezzent erre a sajátos, érzéstől remegő hangra. Mintha önmaga titkos vermeitől jött volna ez a hang. Ránézett Paulára. A zord vénleány szürke szemei tele voltak szelíd szomorúsággal.

Amint beléptek a templomba, megzendült az orgona s az együvé futott szívekből széles árral folyt ki az ének. Olyan meleg hívású volt ez az ének, úgy nem lehetett külön lenni lágy simítású habjaiban. Az életgrimászaikat külön fintorgó emberek most ölelőn, boldogan néztek egymásra és mélyen, mélyen, minden anyáik csókjával, minden apáik verejtékével érezték, hogy milyen végtelenül fájdalmas, milyen végtelenül édes közösség: ember lenni. És hogy a külön ember értelmetlen szó, beteg visítás, mert minden élet értelme a többi életében van. És a nagy boldog ragyogásban ott volt az örök bölcső a lehajló anyával és a mosolygó gyermekkel. És ez a gyermekmosolygós mindenkinek megtisztult szív, megkönnyebbült teher, egymásra talált segítő kéz volt.

Pukánszky tanár úr észre se vette, hogy ő is énekel. Nem zürjénül, nem votjákul, még csak nem is mordvinul. Elzúzott, megszorított, társhoz vágyó fájdalmas-emberül énekelt. És a Paula szigorú, hervadt ajkain is kidárdázódott valami hosszú, merev és hegyes. Ami, ha nem volt elkopott dáká: Istenhez szálló forró könnyörgésű ének volt.

Hallgatagon mentek hazafelé. Mert mindketten érezték, hogy eddigi életüket kihúzták a lelkül alul. És hogy közeledik egy új születés, ahol van nap, termékeny munka, egymásba kapaszkodó kéz. Mikor a kapuhoz érve Pukánszky tanár úr el akart köszönni, Paula majdnem elrekedve kérdezte és nagy könnyörgés bújt hangjában:

– Ad egy csésze meleg teát, ha felmegyek egy kicsit beszélgetni? Olyan szomorú ma egyedül lenni.

Pukánszky tanár úr akkorát nyelt, mintha a parlamentet adták volna be neki pilulában. A szíve is nyelt, egész élete nyelt egyet. Boldog lelkendezéssel mondta:

– Akár két csészét is, kedves kolléganő.

Fent az agglegényes kis szobában közösen szították fel az elszenderedett tüzet. És már párologott is arcukba a jó meleg tea. És az első kortyok után már jó meleg szavak párologtak a szívükbe, melyek úgy szálltak fel életükből, mint a föld leheletének fényes bolyhai az első tavaszi napra. A

gyermekkor boldog apróságai jöttek vissza beszédjükben, amikor ők is napsütött virág, élő élet voltak. A két öreg gyermek lelkendezett, elérzékenyült, kacagott, ámult. Két óra felé a hűvösödő szoba rászólt a lelkükre.

– Talán megyek is – mondta Paula félénken.

– Ne, ne menjen drága kolléganő, még soha nem éreztem ilyen jól magamat – könyörgött Flórján és boldog buzgólkodással tömött új forgácsot a kialudt kályhába. Paula feléje hajolt, lehelete meleget vitt a vén fiú hajszálai közé. És mindenik hajszála gyökerén szíve volt.

A tűz nem akart meggyúlni. Akkor Pukánszky tanár úr gyönyörű lázadással odarohant az íróasztalhoz, felmarkolt egy csomó cédulát, mordvint, zürjént és valóságos votjákat. Zsarnoki boldog arccal gyúrta a forgács alá.

A láng fellobbant, mint egy édes kacagás és átment a két életen. És a Paula két aszott karja kinyúlt, szemei elnedvesedtek s ajkára boldog megvallással jött ki a név.

– Flórján.

– Paula – mondta édes elfulladásal Pukánszky tanár úr is és megfogta a feléje nyújtott két kezét.

És szegény Numi Tarem, árva istene az árvább voguloknak, sírva szedte a batyuját. Mert már tudta, hogy a Pukánszky tanár úr lelkének boldog lankáin nem terem fű az ő számára. Mert a két egymásra sugárzó lélekben ott ring az örök Karácsony áldott ajándéka: a bölcső.